

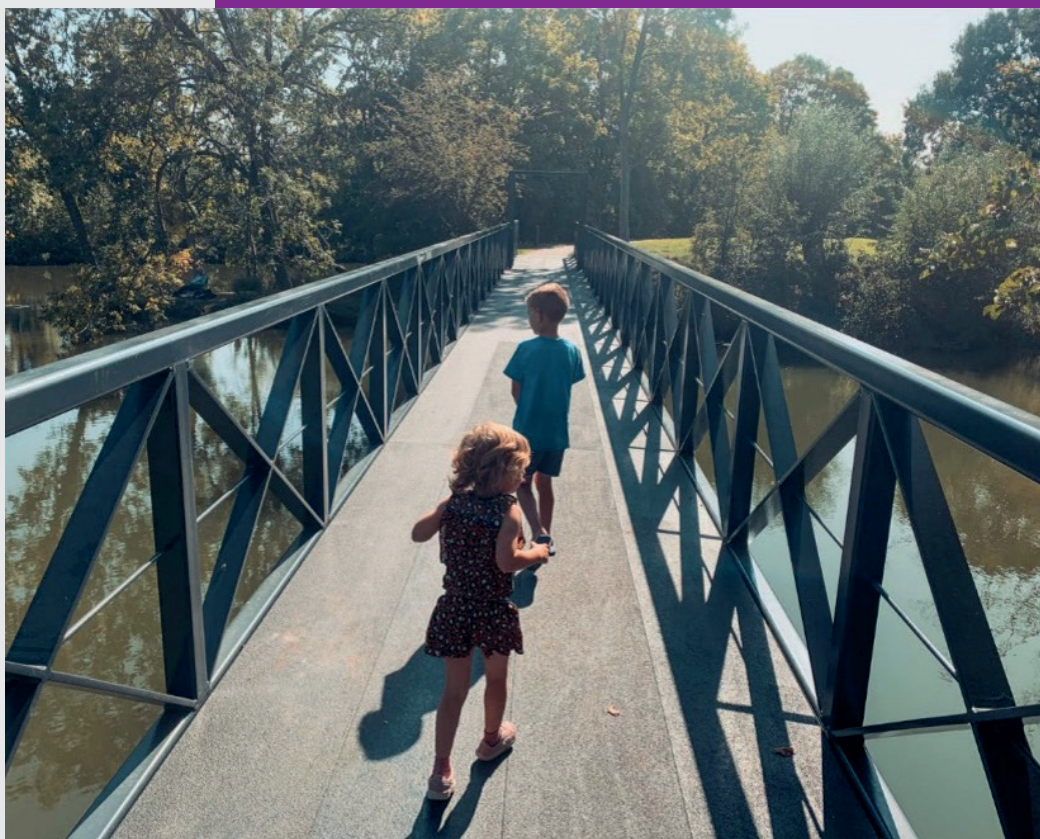
Nieuwegein

ERFGOEDVISIE NIEUWEGEIN
2019-2024

Uitvoerings- programma

Erfgoedvisie 2021-2022

DE WANDELBRUG
NAAR FORT JUTPHAAS,
geopend in 2020

'Verbinden met verhalen'

DATUM
Juni 2021

CONTACTPERSOON
Vera Driessen – beleidsadviseur Erfgoed

Inhoud

1. Inleiding	04
2. 'De basis op orde'; wettelijke taken en duurzame instandhouding	06
3. Erfgoed als identiteitsmarker en inspiratiebron	07
4. Erfgoed voor en door Nieuwegein; zoeken naar verbinding	08
5. Bereikte resultaten	09
6. Uitvoeringsprogramma 2021-2022	10
7. Activiteiten 2021-2022	11
8. Budget Uitvoeringsprogramma 2021-2022	13
9. Verwante beleidsdocumenten	14

Inleiding

01

Op 1 april 2019 stelde de gemeenteraad van Nieuwegein de erfgoedvisie 2019-2024 *Verbinden met verhalen* vast. De erfgoedvisie beschrijft de ambities voor het Nieuwegeinse erfgoed voor de komende vijf jaar en richt zich op de belangrijkste erfgoedthema's van Nieuwegein. Deze ambities en thema's kwamen tot stand in samenwerking met inwoners, samenwerkingspartners en overige betrokkenen bij het erfgoed van Nieuwegein. Door middel van een inwonerenquête en bijeenkomsten peilden we de interesse in erfgoed onder de inwoners en konden we kansen voor de omgang met erfgoed formuleren. In de visie zijn de onderstaande vijf ambities opgenomen:

1. Nieuwegein voldoet aan de uitvoering van wettelijke taken op het gebied van archeologie, monumenten, cultuurlandschap en archivering.
2. Nieuwegein bekijkt erfgoed in samenhang met het omliggende landschap en stimuleert duurzame instandhouding en herbestemming van cultuurhistorische gebouwen en objecten.
3. Het erfgoed van gemeente Nieuwegein is (digitaal) toegankelijk, onderhouden en gedocumenteerd.
4. Samen met haar partners zet de gemeente zich actief in om ondernemers, inwoners en gasten via erfgoed met de stad te verbinden.
5. Inwoners en gasten van de stad beleven het erfgoed van Nieuwegein.

Om deze ambities te realiseren stelt het college tweejaarlijks, op basis van het beschikbare budget en de beschikbare capaciteit, een uitvoeringsprogramma vast. Het programma vertaalt de ambities naar concrete acties. Er is sprake van acties die volledig de verantwoordelijkheid van de gemeente zijn, maar ook acties die plaatsvinden in samenwerking met erfgoedpartners, monumenteneigenaren of overige initiatiefnemers. Het aansluiten bij kansen die zich voordoen vanuit de maatschappij zelf, is een belangrijk uitgangspunt. Bovendien wordt volop samengewerkt met stadsmarketing.

In 2019 en 2020 lag de focus voornamelijk op acties die te maken hebben met het voldoen aan wettelijke taken en het stimuleren van duurzame instandhouding. Publieksactiviteiten bleken bovendien in 2020 een stuk moeilijker in verband met de corona-maatregelen.

In de komende twee jaar wordt veel steviger ingezet op het betrekken van de stad bij erfgoed, onder andere door de nieuwe 'Subsidieregeling erfgoed'. Met deze regeling financieren we projecten die het erfgoed van de stad meer zichtbaar en beleefbaar maken voor inwoners en gasten.

'De basis op orde'; wettelijke taken en duurzame instandhouding

Een groot en belangrijk onderdeel van de dagelijkse werkzaamheden betreft het uitvoeren van wettelijke en instandhoudingstaken. Hieronder vallen naast wettelijke taken vanuit rijk en provincie, ook taken die voortkomen uit gemeentelijk beleid. Dit sluit aan bij ambitie 1, 2 en 3 van de erfgoedvisie. Het gaat daarbij om taken die gericht zijn op:

1. Behouden en/of veiligstellen van wat reeds beschermd is of geacht wordt waardevol te zijn:

Dit betreft de duurzame instandhouding van monumentale gebouwen en objecten, cultuurhistorisch waardevolle objecten/complexen/ensembles, archeologisch beschermde monumenten, archeologisch waardevolle gebieden en archeologisch waardevolle verwachtingsgebieden. De werkzaamheden die hieraan gerelateerd zijn, betreffen advisering in het kader van principeverzoeken, omgevingsvergunningen, ruimtelijke onderbouwingen, herbestemmingen en bestemmingsplannen. Hierbij wordt intern nauw samengewerkt met andere betrokken beleidsvelden en waar nodig met hogere overheden zoals de provincie Utrecht en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. In het geval van gebouwde monumenten speelt ook de samenwerking met de gemeentelijke monumentencommissie een rol. Daarnaast is samenwerking met externe archeologische onderzoeksbedrijven, historische kringen en de begeleiding van archeologisch veldwerk aan de orde.

2. Het aanwijzen en verankeren van het (potentieel) erfgoed dat nog niet of nog niet voldoende beschermd is:

Dit betreft onder meer nieuwe aanwijzingen van panden/objecten als monument of karakteristiek, het op de juiste manier verankeren van waardevolle archeologie en cultuurhistorie in bestemmingsplannen, het terugkerende proces van het updaten van het archeologie- en

cultuurhistoriebeleid, het aansluiten bij nationale en provinciale initiatieven voor het veiligstellen van erfgoed (Nieuw Hollandse Waterlinie, wederopbouw erfgoed) enz.

3. Uitvoering geven aan nieuwe wetgeving op het gebied van erfgoed:

De nieuwe omgevingswet is hier een voorbeeld van. Het betreft grootschalige (wettelijke) veranderingen op het gebied van de gehele fysieke leefomgeving. Ook erfgoed in den brede (archeologie, monumenten, cultuurhistorie, landschap) is hier onderdeel van. De rol van de gemeente is minder sturend en er wordt meer gewerkt vanuit het principe van uitnodigingsplanologie en organische gebiedsontwikkeling. Een goede digitale toegankelijkheid wordt daarnaast steeds belangrijker; de informatie over het erfgoed moet goed en makkelijk toegankelijk zijn voor initiatiefnemers. Voorgaande wordt de komende jaren verder uitgedacht en uitgewerkt in samenwerking met de overige betrokken interne beleidsvelden, gemeenten, provincie en rijk. Ook de erfgoedwet van 2016 is een voorbeeld van een belangrijke verandering op het gebied van wetgeving en erfgoed, waar gemeenten op hebben moeten anticiperen.

Erfgoed als identiteitsmarker en inspiratiebron

Naast de wettelijke taken en de daaruit voortvloeiende beleidsmatige acties op het gebied van erfgoed, wordt met de tweejaarlijkse uitvoeringsprogramma's ook ingezet op het 'op de kaart zetten' van het erfgoed van de gemeente Nieuwegein. Dit sluit aan bij ambitie 4 en 5 van de erfgoedvisie. Erfgoed kan ingezet worden als identiteitsmarker om nieuwe en huidige inwoners te verbinden met de stad. Het is daarnaast ook een belangrijke inspiratiebron om ondernemers en initiatiefnemers te verleiden om erfgoed te benutten in de marketing en branding van (ruimtelijke) projecten. Ook biedt het veel kansen op het gebied van recreatie & toerisme, kunst & cultuur en stadsmarketing. Het gaat dan om het inzetten van erfgoed bij innovatieve,

creatieve toepassingen om de identiteit en de recreatieve aantrekkelijkheid van de stad te versterken.

Uit het voorgaande blijkt dat voor de beleving van het prachtige erfgoed van Nieuwegein niet alleen de gemeente aan zet is. Het is vooral een proces van samenwerking met inwoners, initiatiefnemers, ondernemers, erfgoedpartners, culturele organisaties en andere belanghebbenden die het erfgoed een warm hart toedragen. Daarbij is ook ruimte voor (lokale) initiatieven die vanuit de samenleving zelf ontstaan. Erfgoed is van alle inwoners en betrokkenen. De gemeente ondersteunt jaarlijks initiatieven die bijdragen aan de realisatie van de ambities uit de erfgoedvisie.

Erfgoed voor en door Nieuwegein; zoeken naar verbinding

De ambities en thema's van de erfgoedvisie kwamen tot stand in samenwerking met inwoners, samenwerkingspartners en overige betrokkenen bij het erfgoed van Nieuwegein. Deze samenwerking blijft ook behouden (nu en in de toekomst) bij de uitvoering van de ambities. De gemeente Nieuwegein werkt hierbij in ieder geval samen met de volgende (erfgoed)partners:

- Bond Heemschut
- Comité Open Monumentendag (in oprichting)
- De gemeentelijke monumentencommissie
- Stadstheater DE KOM
- De Tweede Verdieping
- Groeikernenkring Post 65
- Het Utrechts Archief
- Kunst Centraal
- Landelijke organisatie nationale Archeologiedagen
- Landschap Erfgoed Utrecht
- Monumentenwacht Utrecht
- Museumwerf Vreeswijk
- Historische Kring Nieuwegein/Museum Warsenhoeck
- Natuurkwartier
- Provincie Utrecht
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht

Daarnaast vindt samenwerking plaats op het gebied van instandhouding van erfgoed en het toegankelijk maken van de erfgoedverhalen met onder andere:

- Club Rhijnhuizen
- Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden (HDSR)
- Inwoners, wijkteams en andere betrokkenen bij het erfgoed van Nieuwegein
- Particuliere monumenteneigenaren
- (Recreatie)ondernemers die zich inzetten voor het beleven en toegankelijk maken van erfgoed in Nieuwegein
- Rijkswaterstaat
- Stichting fort Jutphaas en andere betrokkenen bij het fort
- Stichting fort Vreeswijk, scouting Vreeswijk, Hengelsportvereniging De Vaart-Poscar en andere betrokkenen bij het fort
- Waternet

Bereikte resultaten 2019-2020

In 2019 en 2020 lag de focus op het voldoen aan wettelijke taken en het stimuleren van duurzame instandhouding van erfgoed. Daarnaast is een bijdrage geleverd aan enkele projecten gericht op het publiekstoegankelijk maken van erfgoed. Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste resultaten:

1. Advieswerkzaamheden

Erfgoedadvies bij archeologische onderzoekstrajecten, (regionale) gebiedsvisies, restauraties en herontwikkelingen, ruimtelijke plannen en omgevingsvergunningen. Een paar uitgelicht:

- Erfgoedvisie en archeologiebeleid implementeren in de gemeentelijke Omgevingsvisie.
- Regelgeving voor erfgoed in de bestemmingsplannen Batau en Vreeswijk.
- Advisering bij de archeologische onderzoeken en opgravingen het Klooster, met zeer bijzondere vondsten uit de 8e tot en met de 12e eeuw, zoals een zeer uniek middeleeuws zwaard.
- De Nieuwe Hollandse Waterlinie als identiteitsbepaler bij ontwikkeling Laagraven.
- Herontwikkeling en renovatie Kasteel Oudegein.
- Gebiedsontwikkeling landgoed Rijnhuizen.
- Ontwikkeling fort Jutphaas.

2. Secretariaat gemeentelijke monumentencommissie

- Begeleiden maandelijkse / tweewekelijkse vergaderingen.
- Voorbereiden overgang naar gemeentelijke adviescommissie omgevingskwaliteit.

3. Vaststelling Erfgoedverordening Nieuwegein 2020

- Actualisatie gemeentelijke regelgeving voor erfgoed, waaronder de mogelijkheid om cultuurobjecten en verzamelingen aan te wijzen.

4. Opstellen beleidsregel erfgoedsubsidie voor lokale initiatieven

- Vanaf 2021 is het mogelijk subsidie aan te vragen voor projecten die het erfgoed van Nieuwegein zichtbaar, (digitaal) toegankelijk en / of beleefbaar maken.

5. Zichtbaar maken archeologische vondsten

- Bijdrage aan Nationale archeologiedagen 2019.
- Archeologisch ontdekkvitrine in samenwerking met Kunst Centraal.

6. Pact van Ruigenhoek

- Deelname Project Plofsluis.
- Bijdrage Langeafstandswandelpad (LAW) Waterliniepad.

7. Leges voor cultuurhistorie verlagen

- De leges voor cultuurhistorie zijn onderzocht en omlaag bijgesteld. Dit is vastgelegd in de gemeentelijke Legesverordening 2021.

MIDDELEEUWS ZWAARD, OPGEGRAVEN IN 2020

Uitvoerings- programma 2021-2022

1. Advieswerkzaamheden op grond van wettelijke taken en gemeentelijk (RO)beleid

Erfgoedadvisering bij archeologische onderzoekstrajecten, (regionale) gebiedsvisies, restauraties en herontwikkelingen, ruimtelijke plannen en omgevingsvergunningen.

2. Ondersteunen van initiatieven uit de samenleving op het gebied van cultureel erfgoed

De ondersteuning van initiatieven die bijdragen aan het zichtbaar, (digitaal) toegankelijk en beleefbaar maken van het Nieuwegeinse erfgoed is zowel ambtelijk als financieel. Dat houdt in dat ondersteuning plaatsvindt voor het afstemmen van een plan met betrokken afdelingen binnen de gemeente, en het uiteindelijke plan (gedeeltelijk) gefinancierd wordt.

De volgende initiatieven worden in ieder geval verwacht:

- Historische beleefbaarheid van de forten en werken van de waterlinie
- Recreatieve routes met informatie over de historie van Nieuwegein
- Visualisatie van archeologische vondsten en verhalen

3. Cultuurhistorische waarden en onderzoek worden toegepast bij inrichtingsplannen

Het benutten en inzetten van cultuurhistorische waarden en onderzoek is nodig om erfgoed te behouden en de historische identiteit en herkenbaarheid van een gebied te versterken. Dit geldt onder andere voor het gebied Rijnhuizen, Kerkveld en de Herenstraat / Doorslag, Betere Buurten en City.

4. Zichtbaar maken van archeologische vondsten uit Nieuwegein tijdens de Nationale Archeologiedagen

Jaarlijks terugkerend evenement waarbij we tenminste één activiteit financieel ondersteunen met de beschikbare middelen voor archeologie.

5. Pact van Ruigenhoek / Nieuwe Hollandse Waterlinie

Met de deelname aan het Pact van Ruigenhoek wil Nieuwegein zich inzetten voor de bescherming van het erfgoed en het verbinden van onderdelen van de linie binnen de gemeente en met buurgemeenten. In 2021 hoopt de Nieuwe Hollandse Waterlinie Unesco werelderfgoed te worden in aanvulling op de Stelling van Amsterdam. Bovendien vindt het evenement 'We sluiten de linie' plaats, waarvoor in Nieuwegein gekeken wordt naar een visualisatie van een ploffende Plofsluis. De werken in Nieuwegein worden gerestaureerd en ontwikkeld tot toegankelijke en voor inwoners en recreanten interessante bezienswaardigheden.

Activiteiten 2021-2022

1. Vaststellen van het erfgoedplan – de cultuurhistorische beleidskaart voor gebouwd erfgoed, cultuurlandschappen en historische structuren

Dit traject wordt afgerond met een vaststelling door de gemeenteraad. Het resultaat is een gemeentedeekkende beleidskaart voor het bovengrondse erfgoed die geborgd is / wordt in het gemeentelijke Omgevingsplan. Bovendien worden de beleidskaarten en informatieve erfgoedkaarten digitaal toegankelijk gemaakt.

2. Start actualisatie van het archeologiebeleid

Het archeologiebeleid van Nieuwegein is uit 2009. Sindsdien is veelvuldig onderzoek uitgevoerd met soms spectaculaire resultaten. Deze resultaten worden geanalyseerd en leiden mogelijk tot aangepaste verwachtingswaarden voor archeologische vondsten. Het nieuwe archeologiebeleid wordt geborgd in het Omgevingsplan. Het evalueren van uitgevoerd onderzoek en het opstellen van geactualiseerd beleid is een taak die moet worden uitgevoerd door een specialistisch bureau.

3. Evaluatie Erfgoedvisie

Zoals afgesproken bij het vaststellen van de Erfgoedvisie in 2019 vindt een evaluatie plaats waarbij onderzocht wordt in hoeverre de beschikbare capaciteit en het budget voldoende is voor het uitvoeren van alle taken.

4. Aanwijzen nieuwe gemeentelijke monumenten

Ten minste vier nieuwe gemeentelijke monumenten worden aangewezen, gericht op de jonge stad. Dit sluit aan bij het jubileum van Nieuwegein 50 jaar, waarbij we aandacht vestigen op de architectuur en stedenbouwkundige visies uit de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw. Het aanwijzingstraject gebeurt in participatie met inwoners.

5. Plan archeologische vondsten Klooster

De afgelopen jaren zijn zeer veel bijzondere archeologische vondsten ontdekt. Vanuit de gemeenteraad is meermaals de wens uitgesproken dat de gemeente zich inzet om bijvoorbeeld vondsten in Nieuwegein te presenteren. Deze wensen worden omgezet in een strategie en aanpak.

6. Vreeswijk en de Lek

Het Sterke Lekdijktraject Vreeswijk – Jaarsveld loopt van de Beatrixsluis door Vreeswijk door naar de Lekboulevard. Op dit traject is veel cultuurhistorie, waaronder het beschermd gezicht van Vreeswijk, te vinden. Met subsidiegeld voor het project Erfgoed&Water wordt onderzocht welke kansen er liggen op het gebied van (water)erfgoed van Vreeswijk en de Lek in relatie tot klimaatadaptatie, ecologie, biodiversiteit en versterking van de Lekdijk.

Budget Uitvoerings- programma 2021-2022

De wettelijke taken worden uitgevoerd door twee vaste beleidsmedewerkers (1.8 fte). Als het past binnen de bestaande capaciteit kunnen zij ook beperkt uitvoering geven aan niet wettelijke taken. Waar nodig zetten zij externe expertise in, zoals bijvoorbeeld bij de update van het archeologiebeleid of voor een extern advies op het gebied van erfgoed en duurzaamheid. Hiervoor wordt beleidsbudget ingezet. In 2021 en 2022 is hiervoor jaarlijks € 16.000,- begroot.

Verder is € 4.000,- voor archeologie beschikbaar (uitkeringsbudget van het rijk), wat meestal ingezet wordt voor de jaarlijkse archeologiedagen. Ook wordt jaarlijks budget voor deelname aan het Pact

van Ruigenhoek opgenomen in de begroting. Nieuw is het budget om erfgoedinitiatieven te beoordelen en financieel te ondersteunen op basis van de subsidieregeling voor erfgoedinitiatieven. Het plafond hiervoor wordt elk jaar opnieuw bepaald. In de kadernota wordt het voorstel gedaan om het budget voor erfgoedinitiatieven in 2022 eenmalig te verlagen tot 25.000. Daarnaast is budget uitgekeerd vanuit het landelijke programma Erfgoed & Water, wat toegepast wordt voor onderzoek naar ontwikkelkansen voor klimaat en watererfgoed in Vreeswijk. De jaarlijkse deelnamekosten voor het Pact van Ruigenhoek zijn gereserveerd, alle overige bedragen kunnen worden besteed binnen de daarvoor geldende kaders.

7. Instandhouding en ontwikkeling erfgoed in gemeentelijk eigendom

De gemeente is eigenaar van ongeveer vijftig rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten en cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objecten. Dat zijn onder andere de Rijkshulpschutsluis, het monumentale complex fort Vreeswijk en diverse scholen en bruggen. Onderzocht wordt of de onderhoudsplannen en –budgetten goed afgestemd zijn op het erfgoedaspect. Sommige objecten zijn al onderdeel van een restauratie- of vernieuwingsopgave, zoals de scholen, forten en museum Warsenhoek.

8. Gemeentelijke adviescommissie omgevingskwaliteit treedt in werking

Als verplichting binnen de Omgevingswet moet elke gemeente een gemeentelijke adviescommissie oprichten. Deze commissie vervangt de gemeentelijke monumentencommissie en de commissie ruimtelijke kwaliteit.

9. Richtlijnen erfgoed en Duurzaamheid

In 2020 heeft de gemeente verschillende duurzaamheidssubsidies in het leven geroepen. Voor erfgoed (landschappelijk en gebouwd) wordt in richtlijnen duidelijk gemaakt wat wel en wat niet toegestaan wordt op het gebied van duurzaamheid. Het betreft dan richtlijnen voor bijvoorbeeld zonnepanelen, warmtepompen, isolatie, glas, etc.

10. Erfgoedinclusieve vernieuwingsopgave scholen

Via het programma ErfgoedDeal heeft de gemeente rijkssubsidie ontvangen voor het onderzoekstraject naar cultuurhistorische waarden en kansen voor vernieuwbouw voor scholen uit de jaren 70 en 80.

Budget erfgoedinitiatieven	Ruimtelijke kwaliteit	FCL 63000005	€ 50.000	€ 25.000
Uitvoeringsbudget erfgoedbeleid	Ruimtelijke kwaliteit	FCL 63000005	€ 16.000	€ 16.000
Archeologie (gelabeld rijksbudget)	Ruimtelijke kwaliteit	FCL 63000005	€ 4.000	€ 4.000
Eenmalige subsidie Erfgoed & Water	Ruimtelijke kwaliteit	FCL 63000005	€ 60.000	
Pact van Ruigenhoek (Nieuwe Hollandse Waterlinie)	Stichtse Groenlanden	FCL 62403001	€ 4.100	€ 4.100

Verwante beleidsdocumenten

- Erfgoedvisie Nieuwegein 2019-2024 – ‘Verbinden met verhalen’
- Een gestapeld verleden – Gemeente Nieuwegein; een archeologisch verwachtings- en beleidsadvieskaart; RAAP Rapport 2145
- Jonge stad, oude kwaliteiten- Een interdisciplinaire studie naar het aardkundig, historisch-geografisch, historisch, bouwkundig en stedenbouwkundig erfgoed in de gemeente Nieuwegein 2013 - RAAP-Rapport 2538
- Erfgoedverordening gemeente Nieuwegein 2020

Nieuwegein

Stadhuis
Stadsplein 1
3431 LZ, Nieuwegein
Postbus 1, 3430 AA

14 030

Vanuit het buitenland:
+31 30 607 19 11

06-83 36 21 81
(op werkdagen
van 08.30-17.00 uur)